

işçiokulu FASİKÜL 32:

Dünya ve insanlığın tarihi

Evrenin ve dünyanın oluşumu

Keşfedebildiğimiz evrende 170 milyardan fazla galaksi ve sayılamayacak kadar çok yıldız olduğu tahmin edilmektedir. İçinde yaşadığımız Güneş Sistemi bunlardan yalnızca birisidir.

Evrendeki yıldızlar ve gökadalardan insanlık tarihiyle kıyaslandığında sabit görünürler. Fakat 20. yüzyılda yapılan bilimsel gözlemler evrenin de bir evrim geçirdiğini, sabit olmadığını ortaya koymaktadır. Genel kabul gören Büyük Patlama (Big Bang) kuramına göre evren, sıfır hacimli bir noktanın genişlemesiyle oluşmuştur. Evrenin gelişiminde kütle çekimi dalgalanmaları nedeniyle gazlar birleşerek gökadalardan (galaksiler) oluşturduklar. Gökadalar içinde yıldızlar ve bazı yıldızların çevresinde gezegen sistemleri oluştu.

İnsanın kökeni sorununa nasıl bakmalı?

Canlılara bakarken insanı ayırdığımız bakış açısıyla tariflenen ve manevi/dini bir var oluş arayan her düşünce zamanla oturduğu tahtı kaybetti. İnsanın ve diğer canlıların oluşması, maddi evrenin yol açtığı somut gelişme koşullarında mümkün hale geldiği birçok bilimsel çalışmayla kanıtlanmıştır.

Toplumların tarihi olduğu gibi doğanın da bir tarihi vardır ve bu tarih, diğer her şey gibi değişimi içermektedir. Yani değişim yalnızca sosyal bir olgu değil, aynı zamanda doğaya ait bir özelliktir. Bu değişim gece-gündüz veya mevsim dönmeleri gibi kısa vadeli olmayan durumları da kapsar. Dünyanın binlerce yıl süren daha sıcak ve daha soğuk (buz devri) dönemlere girmesi, tek ve büyük bir karadan bugünkü yedi ana karaya ayrılan kıta hareketleri, yeni denizlerin ve dağların oluşması kapsamlı süreçlerdir. Doğa/koşullar böyle değişirken ona bağımlı yaşayan canlılığın değişmesi düşünülemez. Karşılıklı etkileşime dayanan bu dinamizm evrimi ortaya çıkarır; evrenin evrimi, yaşamın evrimi.

Yaşamın evrimi

Biyolojik evrimin en basit tanımı, değişerek türemedir. Bu tanım hem küçük ölçekte evrimi (yani bir türün neslinde nesilden nesile değişiklikler olması) hem de büyük ölçekte evrimi (yani aradan birçok neslin geçmesiyle ortak bir atadan farklı türlerin türemesini) kapsar. Biyolojik evrimde temel fikir, dünya üzerindeki bütün yaşamın ortak bir atası olduğudur. Tıpkı sizin büyükannenizi-

zin kuzenlerinizin de büyükannesi olması gibi. Embriyoloji (anne karnındaki gelişim) çalışmaları, insanın diğer canlılarla ortak bir ataya sahip olduğunu desteklemektedir. İnsan anne karnında gelişirken; solungaç yarıkları, belirgin bir kuyruk çıkıntısı ve bütün vücudunun kıllarla kaplı olduğu farklı evrelerden geçer. Bu özellikler insandan başka canlıların (balık, sürüngen, memeli) tipik karakterleri olduğu için tüm canlıların ortak bir kökenden geldiği fikrine dair önemli kanıtlarından birini oluşturur. Evrim hepimizin uzaktan akraba olduğu anlamına gelmektedir.

İnsanın evrimi

Son 100 bin yıllık dönem içerisinde modern insanı açıklarken onun üretim sürecinin bir ürünü olduğunu söylüyoruz. Ama daha geriye doğru gittiğimizde insanın veya insansının biyolojik kökenine bakmamız gerekiyor. Bundan yaklaşık 6 milyon yıl önce Afrika'da, şempanze soyu ile bize ait olan soy birbirinden ayrıldı. Peki, bu ayrılmadan sonra bize ne oldu? *Hominid* (büyük insansı/kuyruksuz maymun) soyu, doğrudan *Homo sapiens*'e

(modern insan) dönüşmedi. Bunun yerine, (soyu şimdi tükenmiş) birçok insansının oluşmasına kaynaklık etti. İlk dik yürüyen (tipik karakter) erken insansı fosili 6-7 milyon yıl öncesini gösterirken bu durumun ellerin serbest kalması yönünde bir avantaj yarattığı açık. Ellerini kullanabilen insansı alet yapar ve doğayı değiştirebilme becerisi artmış olur. Yalnız insansıların alet yapmaya başlama tarihi yaklaşık 2,5 milyon yıl önceye uzanmaktayken aradaki süreçte neler olmuş olabileceğine dair farklı hipotezler öne sürülmekte, yeni bulunan kanıtlarla yeni hipotezler şekillenmektedir. Fosil kayıtları erken insansı beyninin alet yapımına yönelecek kadar gelişkin olmadığı yönünde. Beyin gelişiminin tetiklediği diğer bir önemli insan özelliği konuşma dilinin ortaya çıkış dönemi daha yakın bir tarihe yerleştirilse de henüz kesinleştirilebilmiş değil. Araştırmalar zamanla kronolojiyi netleştirecektir ama kesin olarak anladığımız şey doğal çevre, biyoloji ve insanın evrimsel gelişimi arasında diyalektik bir ilişkinin olduğudur.

Tarihten günümüze sınıf mücadeleleri

Marksizm, 19. Yüzyılın ikinci çeyreğinde ortaya çıkmış ve dünyayı eşitlikçi bir anlayışla değiştirmeyi amaçlayan bir teoridir. Marksizme göre tarihi devindiren şey sınıf mücadeleleridir. Tarihi yapan ise insandır. Yalnız insanın tarihi yaparken bütünüyle özgür olduğunu düşünmemek gerekir. İnsanlar tarihi yaparken kendi iradelerinin dışında oluşan belirli koşulların varlığında hareket ederler. Hepimizin yapacakları doğduğumuz zamanın koşullarıyla sınırlıdır. Bundan beş yüz yıl önce atlar, insanlık için en önemli ulaşım aracıyken bugün uzay araçlarıyla uzaya seyahat edebilmekteyiz.

İnsanlar tarih boyunca ürettikler, bölüştüler, kendi deneyimlerini yazıya geçirerek daha sonraki kuşaklara aktardılar, zaman zaman savaştılar ve tüm bu olayların sonucunda insanlık ilerledi, gelişti ve günümüze geldi. Var oluşundan günümüze insanlık çeşitli evrelerden geçti. Bu evreler, ilkel komünal toplum, köleci toplum, feodal toplum ve kapitalist toplumdur. Şimdi bu evrelerin özelliklerini inceleyelim.

İlkel komünal toplum

İlkel komünal toplumlar, gelişkin bir işbölümünün bulunmadığı, sınıfsız ve eşitlikçi toplumlardır. Beslenme, barınma/korunma ve üreme insanın geçmişten günümüze genel hatları itibarıyla değişmeyen ihtiyaçları olmuştur. İlkel komünal toplumun ilk dönemlerinde insanlar toplu-

işçiokulu FASİKÜL 32:

Dünya ve insanlığın tarihi

yıcılık yaparak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Daha sonraki dönemde avcılığın başlamasıyla beraber ilk toplumsal işbölümü yaşanmış, fiziksel olarak daha dayanıklı ve güçlü olan erkekler avcılıkla uğraşırken kadınlar toplayıcılık işleriyle uğraşmışlardır.

Bitkilerin evcilleştirilmesiyle yaban tahılların buldukları yerlerden alınıp başka yerlere ekilebilmesi ve yetiştirilmesi, toplayıcılığın ve avcılığın egemen olduğu tüketim ekonomilerinden üretici ekonomiye geçiş için önemli bir adım sayılmalıdır.

Hayvanların evcilleştirilmesiyle ise hayvancılık yapan çoban toplumlarıyla tarım faaliyetiyle uğraşan çiftçi toplulukları arasında yeni bir işbölümü doğmuştur. Bu ikinci işbölümünün ilkinden farkı, cinsiyetler arasında değil toplumlar arasında gerçekleşmesidir. Ayrıca tarım faaliyetlerine başlanması ve yerleşik düzene geçiş üretimin artmasına neden olmuştur.

Köleci toplum

İlkel komünal toplumdaki köleci topluma geçiş, tarım dışı alanlarda çalışan kişilerin beslenebilmesi için gerekli üretim fazlasının elde edilmesiyle olmuştur. "Artık ürün"ün elde edilmesiyle beraber gelişkin bir işbölümü ortaya çıkmış, toplum farklı işler yapan sınıflara bölünmüştür. Köleci toplum yapısında yeni ve daha gelişkin bir işbölümü ortaya çıkmış, üretim araçlarından yoksun olan kölelerle üretim araçları sahipleri efendileri arasında emek-sermaye karşıtlığının "ilkel" bir görünüşü ortaya çıkmıştır. Ayrıca tarım ve "sanayi" arasındaki farklılaşma, işçiler ve aydınlar arasındaki işbölümü de bu toplum düzeninde ortaya çıkmıştır.

Eski Yunan medeniyeti ve Roma medeniyeti köleci toplumun en gelişkin örnekleridir. Eski Yunan medeniyetinde eşitliğin olmadığı sınıflı toplum yapısı egemendi. Aristokratlar(soylular) oldukça iyi koşullarda yaşarken yoksul halk ve köleler oldukça kötü koşullarda yaşıyordu. Bu dönemde yoksul halkın ayaklanması ve zaman zaman iktidarı ele geçirmesi, yurttaşlık hakkının yaygınlaştırılması, toprakların bir bölümünün yoksullara dağıtılması gibi demokratik bazı gelişmelere yol açmıştır.

Sırasıyla krallık-cumhuriyet-imparatorluk biçimleriyle yönetilen Roma medeniyetinde de Eski Yunan medeniyetinde olduğu gibi sınıflı toplum yapısı egemendi. Toplum, yurttaşlar ve yurttaş olamayanlar olarak ikiye ayrılmış, yurttaşlık hakları olanlar; particiler(aristokratlar), plebler(halk tabakaları) olarak ikiye ayrılmış, yurttaşlık

hakları olmayanlar; köleler ve yurttaş olmayan özgürler olarak ikiye ayrılmıştır.

Plebler bütünlüklü bir sınıfı oluşturmamışlardır. Zengin plebler ticaretle uğraşan bir tür burjuva sınıfını oluştururken, yoksul plebler ise dönemin "işçi sınıfı"nın temelini oluşturmuşlardır.

Başlangıçta fazla hakları olmayan plebler, sınıf mücadelelerindeki kararlı tutumlarıyla aristokratların meclisi olan Senato'ya alternatif olarak kendi meclislerini kurmuşlar ve zamanla bu meclisi etkili bir kurum haline getirmişlerdir. Ayrıca sadece particilere açık olan yüksek memurluklar pleblere de açılmış, pleblerin particilerle evlenmesini yasaklayan kanun kaldırılmıştır.

Roma medeniyetinde sınıf mücadelelerinin bir başka önemli evresi köle ayaklanmalarıdır. Milattan önce I. ve II. Yüzyıllarda Roma'da üç köle ayaklanması gerçekleşmiş ve bu ayaklanmalar Roma toplumunun yaşamını derinden etkilemiştir. Bu ayaklanmaların en büyüğü ve en çok bilineni Spartacus'un adının ön planda olduğu üçüncü ayaklanmadır. Bu ayaklanmaların üçü de başarısız olmuş

işçiokulu FASİKÜL 32:

Dünya ve insanlığın tarihi

ve Roma yönetimi tarafından ağır bir biçimde bastırılmıştır. Ayaklanmaların modern işçi sınıfı ayaklanmalarıyla karşılaştırıldığında örgütlülüğün karşısında kendiliğindenliği, kurulu düzeni değiştirme amacı karşısında kölelikten kurtulup özgürlüğüne kavuşma amacını görmekteyiz. Eski Yunan ve Roma medeniyetlerinin ekonomik yapısı ise tarıma ve ticarete dayanmaktaydı. Tarımda, büyük toprak mülkiyeti egemendi. Büyük toprakların mülkiyetine sahip aristokratlar topraklarını çiftçilere kiralamakta, çiftçiler de köle emeği kullanarak pazar için üretim yapmaktaydı. Üretilen mallar, gelişkin bir deniz ticaret ağıyla dünya pazarına sunulmaktaydı.

Feodal toplum

Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarına ve bütün Akdeniz'e hâkim olan Roma İmparatorluğu'nun eşitsizlik üreten toplum yapısı yoksulluğun yaygınlaşmasını sağladı. Hristiyanlık yoksul kitleler arasında hızlı bir biçimde örgütlendi ve hristiyanlık faaliyetleri, Roma İmparatorluğu'nun çöküşünde önemli bir iç neden olarak rol oynadı. Cermen topluluklarını; Asya'dan gelip imparatorluğun sınır bölgelerine yerleşmeleri ve yaptıkları akınlar Roma Medeniyeti'nin çöküşünü hazırlayan bir diğer etken oldu. Roma İmparatorluğu önce

ikiye bölündü, sonra Roma merkezli Batı İmparatorluğu çöktü. İstanbul merkezli Doğu İmparatorluğu (Bizans) ise 1453'e kadar yaşamını sürdürdü.

Feodal toplumun en önemli özelliklerinden birisi güçlü bir merkezi otoritenin bulunmamasıdır. Toplum, serfler ve soylular(aristokrazi) olmak üzere iki toplumsal sınıfa bölünmüştü. Serfler üretim aracına sahip olmayan, soyluların topraklarında üreten, ürünlerinin önemli bir bölümünü efendilerine veren feodal toplumun üretici sınıfıdır. Soylular ise büyük topraklara sahip, serfler üzerinde fiilî zora dayanarak egemen olan ve onların yarattığı artı ürüne el koyarak yaşamını sürdüren "asalak" bir sınıftır.

Feodal toplumun bir diğer karakteristik özelliği kilisenin ekonomik ve toplumsal yaşamda çok büyük rol oynaması, hayatın her alanına müdahale etmesidir. Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasının yarattığı büyük otorite boşluğunu dönemin en örgütlü kurumu olan kilise doldurmuştur.

Feodalitenin çözülüşü ve merkezi krallıkların güçlenmesi
Feodal toplumda ekonomik birimler "kendi kendine yetme" esasına göre örgütlendiği için, üretim fazlası çok

küçük miktarlarda oluyor ve üretici güçlerin gelişmesi engelleniyordu. Feodal toplumun çözülmesinde artan nüfusun beslenememesi ve bunun yarattığı sınıf çatışmaları ve Haçlı Seferleri'nin önemli etkisi görülür.

Haçlı Seferleri; sistemin beslemekte zorlandığı nüfus fazlasının dinsel amaçların örtüsü altında Avrupa dışına gönderilmesine olanak vermiş, Avrupa ve Asya arasındaki ticaret ilişkilerini canlandırarak ticaret burjuvazisinin doğuşunu sağlamış ve feodal toplumun çözülüşünde önemli bir rol oynamıştır.

Savaş teknolojilerindeki yenilikler de feodalitenin çözümünde rol oynayan bir başka etkidir. Ateşli silahların ortaya çıkması ve yaygınlaşması; barut, mermi, top, tüfek vb. malzemelerin üretilmesi için paraya ve sanayi tipinde örgütlenmeye ihtiyaç vardı. Paranın ve ateşli silah sanayinin başında burjuvazi olduğu için aristokrasinin (soyluların) egemenliği gün geçtikçe azalmaktaydı. Ayrıca ateşli silahlar, feodal beylerin kalelerinin fethedilmesi yolunda önemli olanaklar sağladığı için feodal beylerin kral üzerindeki etkisi oldukça azaldı.

Aydınlanma çağı ve kapitalizme geçiş

15. ve 16. yüzyıllarda mutlak monarşiler (imparatorluklar/krallıklar), feodal siyasal birimleri büyük oranda ortadan kaldırdılar. Bu durum, burjuvazinin gelişmesinin önünü açtı. Fakat feodal sistem tasfiye edilmesine rağmen ekonomik sistemin egemeni burjuvazi siyasal iktidarın sahibi değildi. Kendi toplumsal düzenini ve kurumlarını yaratmak için burjuvazi, aristokratik kurumların tamamını tasfiye etmek zorundaydı. 1789 Büyük Fransız Devrimi'yle ve 19. Yüzyılın ilk yarısında Avrupa'da yaşanan çeşitli devrimlerle burjuvazi iktidara bütünüyle sahip oldu ve kapitalizme geçişte çok önemli adımlar atıldı. Bu dönemin düşünsel arka planını Aydınlanma Çağı'nda ve onu izleyen dönemde buluyoruz. Felsefede Spinoza, Kant, Fichte, siyaset bilminde ise Locke, Montesquieu, Rousseau aydınlanma Çağı'nın en önemli düşünürleridirler. Bu düşünürler dinsel dogmaların egemenliğine eleştirel yaklaşmışlar, eserlerinde; dünyada yaşanan olayların akıl ve deneyle kavranabilir olduğunu, insanların dünyayı değiştirebileceklerini anlatmışlardır.

TARTIŞMA SORULARI

1. Bilimin sınırları yok mu? İnançlar bu sınırların ötesini, bilimin açıklayamayacağı şeyleri açıklıyor mu?
2. Evrim kuramına inanmak insanı dinden çıkartmaz mı? İnsanı bu kadar huzursuz eden bir meseleyi kurcalamak yersiz değil mi?
3. Toplumun tarihi anlattığınız kadar düz bir gelişme süreci mi? Tesadüflerin ya da sıçramaların hiç yeri yok mu?
4. Biraz abartmıyorsunuz? Tarihte önderler hiçbir belirleyiciliğe sahip değil mi?

KAYNAKÇA VE ÖNERİLEN OKUMALAR

Kitap ve makaleler:

Metin Hotinli, 50 Soruda Büyük Patlama Kuramı, Bilim ve Gelecek Kitaplığı

http://www.evrimianlamak.org/e/Ana_Sayfa

http://www.biltek.tubitak.gov.tr/bilgipaket/canlilar/ortaya_cikis.htm

<http://www.biltek.tubitak.gov.tr/bilgipaket/jeolojik/index.htm>

Friedrich Engels , "Maymundan İnsana Geçişte Emegın Rolü" (Marx-Engels Seçme Yapıtlar Cilt 3 içinde; <http://www.kurtuluscephesi.com/marks/emeginrolu.html>)*

Friedrich Engels, Anti-Dühring

Leo Huberman, Feodal Toplumdan 20. Yüzyıla*

Karl Marx ve Friedrich Engels, Alman İdeolojisi

Belgesel:

Genesis

Tree of life

